

O LECȚIE DE VOINȚĂ ȘI CURAJ PENTRU CONSOLIDAREA ȘI SALVAREA NEAMULUI ROMÂN

Academician **Gheorghe DUCA**
Președinte al AȘM

Evocăm astăzi un moment istoric cu o puternică semnificație pentru comunitatea noastră.

Pe 27 martie 1918 primul Parlament al Republicii Democratice Moldovenești independente – Sfatul Tarii – a votat Declarația de Unire a Basarabiei cu România. La temelia acestui moment au fost acțiunile viguroase ale sentimentului de patriotism al intelectualității basarabene.

Este important, ca în acest an al Centenarului Unirii, să readucem în actualitate momentele definitorii care au marcat Actul Unirii și a însuși acea extraordinară lecție de voință și curaj pentru consolidarea și salvarea neamului român.

După votarea Actului Unirii, la 9 aprilie 1918, Ion Inuleț și Daniel Ciugureanu au fost numiți miniștri pentru Basarabia în guvernul României. O acțiune importantă atunci a fost unificarea calendarelor. În 1919, 1 aprilie a devenit 14 aprilie. Tot în acel an, limba română a fost declarată limbă oficială pe întreg cuprinsul Basarabiei.

De o dezvoltare fără precedent s-a bucurat în această perioadă învățământul, știința și cultura. Una dintre cele mai importante acțiuni viza reducerea analfabetismului. Legea învățământului din 1924 stabilea un sistem unitar de organizare a acestuia pe întreg teritoriul Țării și institua durata învățământului obligatoriu și gratuit de 7 ani (până atunci acesta era de 4 ani).

În anii 1918–1939 s-au construit peste o mie de școli noi. Au fost școlarizați peste 200 000 de elevi. Au fost tipărite manuale școlare, s-au înființat licee industriale, comerciale și agricole.

Minoritățile naționale beneficiau de școli în limba maternă; limba și literatura română era o disciplină obligatorie, iar istoria și geografia se predau în limba română.

În perioada interbelică s-au pus bazele învățământului superior din Basarabia. În 1926 s-a înființat, la Chișinău, Facultatea de Teologie, iar în 1933 – Facultatea de Științe Agricole. Tot la Chișinău funcționa, din 1928, Conservatorul Național, precum și Conservatorul Municipal.

La Chișinău a fost deschis, în 1920, Teatrul Popular și Teatrul Național, unde se prezentau spectacole în limba română. În același an, s-a înființat, la Chișinău, Biblioteca Centrală a Basarabiei, care beneficia de dreptul de depozit legal și gratuit, a câte două exemplare, din toate publicațiile din România.

Personalități ilustre din Basarabia au ajuns să facă parte din centre universitare, foruri științifice și culturale din România și viceversa.

Basarabenii și-au adus propria contribuție la dezvoltarea prozei, poeziei, dramaturgiei, criticii literare din România. Printre membrii Asociației Literare și Științifice „Viața Românească” s-au aflat Constantin

Academia Română conferă, în Anul Centenarului Unirii Basarabiei cu România, Diploma „Meritul Academic” Academiei de Științe a Moldovei pentru colaborare constantă și rodnică cu Academia Română. Chișinău, Sala Azurie a AȘM, 27 martie 2018.

Ședința comună a Academiei de Științe a Moldovei și Academiei Române, consacrată Centenarului Unirii Basarabiei cu România. Chișinău, Sala Azurie a AȘM, 27 martie 2018.

Stere, Ștefan Ciobanu, Pan Halippa, Paul Gore, Ion Buzdugan, Olga Vrabie.

Remarcabile sunt și contribuțiile științifice ale basarabenilor Eugen Bădărău (chimie), Anatolie Coțovschi (medicină), Nicolae Donici (astronomie), Nicolae Moroșan (arheologie), Teodor Văscăuțeanu (geologie), Gheorghe I. Năstase (geografie), Nicolae Dimo (agronomie), Petre Ștefănuță (etnografie), Ion Savin (filosofie) etc.

Să amintim, în acest context, că printre cei 21 de membri fondatori ai Academiei Române, trei au fost din Basarabia. Ulterior, au devenit membri ai Academiei Române basarabenii Leon Lepeși la Secția biologie și Theodor Porucic la Secția geologie. În Academia Română au fost primiți: în 1918 – Ion Incuț, Pan Halippa și Ștefan Ciobanu; în 1919 – Paul Gore și Justin Frățiman; în 1922 – Nicolae Donici.

Constat că noi, la o sută de ani de la acest eveniment istoric, nu am reușit să construim suficiente punți de consolidare, chiar dacă dezideratul unirii, cel puțin al savanților și oamenilor de cultură, este omniprezent. Am înțeles că identic situației de un secol în urmă, tendința spre unitate este, mai întâi de toate, prezentă la oamenii cărții, ai gândirii libere, care conștientizează că doar unitatea de idei reprezintă o cale spre succes.

Aș dori să apreciez înalt colaborarea pe care o avem actualmente cu Academia Română și institutele de cercetare din România, alături de care am reușit să câștigăm multiple proiecte europene, precum și să ne afirmăm la Spațiul European de Cercetare.

Din cele 58 de proiecte câștigate în Programul European PC7, 38 au fost în comun cu colegii din România, din cele peste 300 de proiecte propuse în cadrul Programului ORIZONT 2020, 70 la sută sunt în parteneriat cu colegii noștri din România, fapt care încă o dată confirmă că ne leagă nu doar limba, cultura și istoria, ci și aspirația promovării științei ca principala forță de dezvoltare a spațiului românesc.

La fel ca atunci, doresc ca exemplul intelectualilor să servească drept un imbold spre consolidarea întregii comunități vorbitoare de limbă română.

Având în vedere cooperarea îndelungată cu Academia Română și rezultatele obținute în comun de ambele academii, precum și cu ocazia consemnării Centenarului, drept un îndemn spre o mai amplă consolidare, Academia de Științe a Moldovei a decis acordarea unor distincții personalităților care au contribuit la formarea spațiului de cercetare unic românesc, aceștia fiind: academicianul Cristian Hera, președinte al Academiei Române – Medalia „Meritul Științific”; academicianul Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române – Medalia „Dimitrie Cantemir”; academicianul Victor Spinei, vicepreședinte al Academiei Române – Medalia „Dimitrie Cantemir”; membrul corespondent Ionel Cândea, directorul Muzeului Brăilei „Carol I” – Medalia „Nicolae Milescu Spătarul”.

Discurs ținut la ședința comună a Academiei de Științe a Moldovei și Academiei Române, consacrată Centenarului Unirii Basarabiei cu România. Chișinău, Sala Azurie a AȘM, 27 martie 2018